

I

Čas řídnu a snad se i vytrácel, jak hrůza všemu brala smysl. Pak přišla zvěst, že válka skončila. Evropou zavládlo bezdeché ticho a krátce potom, když se zpráva potvrdila, jako by se poli rozrytými granáty rozlehl dlouhý vzdech. Teprve po týdnech udeří lidi hanba do tváře za všechno, co si způsobili, teprve po měsících strnou mnozí nad rozbitým životem, který se už budou marně snažit scelit. Teď jásalí a smějí se. Jednou či dvakrát za století přijde chvíle, kdy zástupy tančí štěstím, jako by smrt před nimi nečněla, ale ulehla u jejich nohou. Válka, jakou svět dosud nezažil, po čtyřech letech skončila. Byl mír!

Tenente Caro se však oslav nezúčastnil. Kráčel sám italskou krajinou, co nejdále od pachu baráků a jejich zapařené pospolitosti. Kapitán *Avanti*, jak mu po straně říkali, jim před hodinou oznámil, že mohou jet domů. Neobešlo se to bez vzletných frází o chrabrosti, s kterou porušili vynucenou přísahu a obrátili meč proti svým utlačitelům po boku statečné italské armády. Ti, k nimž tu mluvil, ale na Piavě nebyli. Kdyby válka dopadla jinak, byli by jen odpornými zběhy, pro něž by i kulky bylo škoda. Takto z nich byli hrdinové. Italové mají rádi řečnění snad ještě víc než zpěv.

Poručík *Caro* nebyl hrdina, ostatně nebyl vlastně ani poručík a jmenoval se Vojtěch Kára. Italský vojenský pisar ještě předčil své rakouské kolegy, kteří Károvu jméno upírali jenom čárku: *cara* znamená milovaná, tak se přece nemůže jmenovat mužný důstojník. Když váhal s perem nad papírem, slyšel, jak mladého poručíka někdo z jeho lidí oslovil.

„Jsi to ty, Káro? Myslel jsem, že jsi to koupil.“

„To byl Hayek, ne já.“

Tak se z Káry stal *Caro* a jelikož měl na sobě kazajku poručíka, získal tu hodnost v papírech. Raději neprotestoval, ostatně vše se událo tak rychle: jednoho otřesného rána fronta náhle pokročila a oni se ocitli hluboko v italském týlu. Odvedli je na nejbližší velitelství, kde náhodou byl zrovna český styčný důstojník. Protože byli skoro všichni Češi, stali se ze zajatců legionáři.

* * *

Hayekova kazajka ho poněkud na těle páčila, ale neměl jinou a do údolí pod kopci se snášel nepříjemný chlad. Hayek pocházel z Vídně jako Kára, ale mluvil jenom německy. Jinak ho ale před měsícem přijal překvapivě vlídně.

„Jednoroční dobrovolník? Vy jste jim na to skočil?“

„Mohli jsme za to udělat zrychlenou maturitu. Stejně by mě odvedli.“

Hayek jen pokývl. Válka se protahovala, odváděli už i chlapce nebo starší ročníky. Pak se na Káru ostře podíval.

„Vy mluvíte italsky? Jak jste k tomu přišel?“

„No, byl jsem dobrý v latině...“

Většina jeho italštiny byla ještě v učebnici na dně tlumoku. Hayek nic takového netušil, přesto udělal netrpělivé gesto.

„Víte vy vůbec, co tu děláme? Pojd'te, ukážu vám to.“

Vedl ho spletí zákopů, v nichž museli lézt po kolenou, na místo pozorovatelný. Tam u nevelké skříně s množstvím knoflíků, z níž vedla spousta všelijakých drátů, seděl nějaký voják se sluchátky na uších a svazkem papírů v špinavých deskách v klíně. Hayek mu sluchátka bez vysvětlování stáhnul s hlavy a pokynul Vojtěchovi, aby si je nasadil. Vojtěch se zaposlouchal. Co slyšel, bylo jenom slabé praskání, mezi nímž se občas kmitl lidský zvuk. Nebylo možno určit ani jazyk, jímž hlas hovořil, natož pak obsah jeho řeči.

„Odposloucháváme tady jejich polní telefon. Máme povinnost zaznamenat všechno, ať je to jak chce banální. Výběr si dělají na vyšších místech. Tak co jste slyšel?“ zeptal se s úšklebkem, když mu sluchátka zase stáhl.

„Nerozuměl jsem ani slovo,“ přiznal se Kára se sklopeným zrakem.

Hayek se tiše zasmál a poplácal ho po rameni.

„Z toho si nic nedělejte. My taky ne. Alespoň většinou.“

A podal sluchátka vojákovi, který si je resignovaně zas navlékl. Služba, která se střídala po šesti hodinách, měla do formulářů zapsat obsah odposlechu: vlevo italsky, vpravo německý překlad. Papíry každé ráno nosil voják do štábu, kde je nějaký důstojník vyhodnocoval a dával o nich hlášení zas někam dál.

„Na válku to nemá vliv. I kdybychom v tom krámu něco slyšeli a zachytili něco významného, tak než to dojde tam, kde se dávají rozkazy, bude už stejně pozdě.“

„Takže na tom moc nezáleží?“

„Patrně ne. Jenom,“ podíval se na Vojtěcha významně, „kdybychom přiznali, že tu nic neslyšíme, tak nás vymění a pošlou bojovat. A kdyby někdo ve štábu najednou došel k názoru, že si ty zprávy vymýšlíme, tak nás dají zastřelit.“

Vojtěch ztuhnul. Nevěděl, že toto je jen jedna z mnoha absurdit, díky nimž válka mohla pokračovat. Netušil, o co hůř jsou na tom třeba ti chudáci u Verdunu, kteří celé měsíce v zákopech a jenom čekali, kdy si je vybere jeden z těch nespočetných granátů, jimiž se vzájemně snažily zničit obě strany. Tady naštěstí děla nehřměla – naopak, panovalo tu až divné ticho.

„Jsme tady v zemi nikoho,“ řekl mu Hayek později, když se už Vojtěch trochu rozkoukal. „Vysunuti dost daleko před frontou. Ale nenechte se mýlit, ti druzí jsou tu taky. Nedaleko od nás. Nejspíš oni zas odposlouchávají nás.“

„Ale proč, jaký to má smysl?“

„Jejich a naši velitelé chodili do stejných škol. Hrajete šachy? Ne? No to je škoda, budu vás to muset naučit.“

Později vytáhl z kapsy přenosnou šachovnici s plochými figurkami, které bylo možno zastrkovat do otvorů v polích.

„Takhle táhne pěšák, takhle střelec a takhle skáče kůň... Obvyklé otevření je posun jednoho ze středních pěšců kupředu. Jak byste odpověděl?“

Vojtěch, hned sáhl po koni, jehož pohyblivost ho zaujala.

„To jsem si mohl myslet! Tak reaguje začátečník. Ale zkušený hráč ví, že musí prostě udělat totéž, co protivník. Vidíte, takhle.“

„Ale tohle tady není...“

„Šachová hra? Ale je, aspoň pro lidi ze štábu.“

Vojtěch se na něho zvědavě podíval. Poručík byl ještě mladý, ne moc přes třicet, ale v té chvíli vypadal, jako by za sebou měl hromadu otřesných zkušeností.

* * *

Tak začalo těch zhruba deset měsíců, které Vojtěch u roty strávil. Zatím co jinde útok stíhal protiútok a lidé umírali pro pár metrů hornatého území, které nepřítel vzápětí za těžkých ztrát zas dobyl zpět, tady se nedělo jako by nic. Jen večer, pravidelně jako orloj na věži, se z jedné stráně najednou rozštěkal kulomet a kulky hvízdaly těsně nad zákopy. Vzápětí odpověděl jiný z protějšího svahu a pak se přidávaly další. Bylo to jako štěkot psů někde ve vsi navečer, začínal stejně bez příčiny, jako končil. Měl zřejmě tentýž smysl – dát najevo svou přítomnost a nárok na získané teritorium.

Hayek mu brzy začal tykat a chovat se k němu skoro jako k sobě rovnému. Měl družnou povahu a na té vysunuté výspě byl úplně sám. Těch pár radistů, kteří se střídali u

sluchátek, byli vesměs lidé zvláště nemluvní. A prostí vojáci, kteří dělali ostrahu, nosili jídlo, kopali další zákopy, byli skoro do jednoho Češi. Někteří byli zamlklí, jiní povídaví, byli tam i takoví, kteří se podlézavě pokoušeli Hayekovi zavděčit, byli to ale prostí vojáci a navíc uměli jen pár slov německy, takže se s nimi Hayek jenom těžko domlouval. Bylo to zvláštní, že ho přidělili právě k této rotě. Až časem se Vojtěch od něho dozvěděl, že míval poddůstojníka, vídeňského Čecha jako Vojtěch, který mu vše tlumočil.

„Jmenoval se Zítek, Vojta jako ty. Zastřelili mi ho,“ řekl Hayek trpce. „Italský snajpr. Jsou tu všude v kopcích a číhají, ty mrchy zatracené.“

Vojtěch se trochu zachvěl. Snažil se představit si lovce lidí, který čeká celé hodiny, až dostane na mušku člověka a pak ho chladnokrevně zastřelí.

„To byl tak neopatrný?“

„Byl to zkušený voják. Jenže...“

Zarazil se, jako by rozvažoval, zda to říct.

„Vidíš ten statek tamhle na svahu? Ne na tomhle, víc vpravo vzadu.“

Vojtěch se opatrně rozhlédl. Vlastně z té krajiny tady kolem dosud skoro nic neviděl, jak se při každém kroku úzkostlivě krčil v zákopu. Byla by to krásná krajina až na tu roušku stále číhající smrti: strmá úbočí divokých hor se tady rozlévala do mírnějších vln zelených vršků, místy zalesněných. Slunce se právě chýlilo k západu, byla už nedaleko hodina, kdy se zas rozštěkají kulometry, a do údolí padal namodralý stín. Na úbočí se krčila chalupa statku. Z komína, jako navzdory vší hrůze kolem, stoupal slabý proužek dýmu. Byl to obraz takového míru, že se Vojtěch mimoděk vztyčil. Hayek ho stáhl k sobě zpět.

„Dej pozor! Chceš, aby ti ustřelili hlavu?“

Statek je také v zemi nikoho. Žije tam italská selka, ještě celkem mladá, muže má někde v armádě. Odmítla odejít, navzdory smrtelnému nebezpečí, protože měla v chalupě svou starou matku, ochrnutou po mrtvici. Když matka zemřela, bylo už pozdě na ústup: na obou stranách byla fronta a kulometry kosily každého, kdo se jen pohnul v jejich dohledu.

„Jak to všechno víte?“

Ještě se občas pletl a vykal mu.

„Od Zítka.“

„Copak on tam byl?“

Znělo to šíleně. Tady se všichni krčili před kulkami a přitom Zítek měl utkvělou představu, že ten statek musí navštívit.

„Ale proč? Co ho tam táhlo?“

„Jídlo. Strašně rád jedl. A my tady máme jenom ten zatracený suchý proviant.“

Vojtěch přikývl. Jídlo ho také trápilo. Pocházel ze zchudlé rodiny – tak chudé, že se kolem nich dost často potuloval hlad. Ale poslední tři roky bydlel u rodiny spolužáka, kde za stravu a byt doučoval syna domu. Byli to Židé, kteří původ zapřeli a honosili se dokonce koupeným šlechtickým titulem. Pokud byl jejich rodový erb falešný a propůjčené jméno von Schimmelhaufen směšné, bohatství bylo pravé a tomu odpovídaly i lahůdky, které se servírovaly k obědu i k večeři. Vojtěch v tom domě objevil v sobě jednu ze tří vášní svého života: úplně propadl rozkoším chuti. To, co jim tady jako stravu dával erár, bylo po té zkušenosti krutý žert.

„Nemysli, Zítek nebyl žádný blázen,“ řekl Hayek. „Připravoval se na ten výlet celé týdny. Nakonec našel cestu, ukážu ti ji na mapě. Je skoro celá bezpečná až na jedno místo, kde je člověk nekrytý. Musí se přeběhnout a přitom doufat, že tě nesleduje žádný ostřelovač. Tam ho taky dostali.“

„Takže do toho statku nedošel?“

„Ale kdepak, byl tam mnohokrát. Ta selka dělá strašně dobrou polentu. Já vím, ty myslíš kaši z kukuřice, jídlo chudých. Už jsem ji jedl před válkou a většinou je k nepolknutí,

pokud se do ní něco nepřidá. Ale ta ženská tady má nějaký způsob, jak ji zapéká, vyrábí z toho koláč se zlatou křupavou kůrkou... Prostě něco úžasného.“

Zítek obvykle půlku toho zlatého kola přinesl s sebou zpět, aby odškodnil svého velitele. Vzpomínka na tu dobrotu, kterou Zítek získával za balíček tabáku, pokryla Hayekovi oči namodralým stínem.

„Tabák? Není tam žádný muž.“

„Pro ni. Ta ženská kouří dýmku, to je tady běžné.“

Vojtěch musel zas do služby, rozhovor tedy skončil. Nasadil si sluchátka a zaposlouchal se, ale přitom pošilhával k tomu statku na vzdáleném svahu. Delším cvikem už mezi praskáním sice rozpoznával sem tam slovo, ale nikdy dostatečně dlouhý úsek řeči, aby to dávalo smysl. S pomocí učebnice italštiny, kterou měl u nohou, kolem slov tvořil věty. Snažil se, aby měly vždy vojenský obsah, i když se jenom dohadoval, co to *vojenské* by mělo být. Přitom se aspoň učil italsky.

Jenomže tentokrát se jeho fantazie zaklesla do oné siluety domu na svahu. Představa zlatavé křupavé kůrky mu plnila ústa slinami, obraz mladé selky s čibukem v něm zase probouzela jiné, složitější pocity. Dosud nepoznal ženu. Dokonce nebyl ani platonicky zamilován, v chlapeckém gymnáziu k tomu sotva byla příležitost. Ester, starší sestra Rudiho Schimmelhaufena ho sice jaksi vzrušovala, když ke stolu přiřustila ve svém hedvábí, ale nevěnovala mu jediný pohled. Byl tu konečně skoro pořád její snoubenec, dědic významné továrnické rodiny, který si díky protekci odbyval službu vlasti pěkně ve Vídni.

Častěji koukal po Máry, vídeňské Češce jako on, která se zdála přístupnější a jejíž bujné tvary mohl tušit pod našasenou uniformou panské. Ale dřív, než sebral odvalu s ní vůbec promluvit, vyhnali ji s velkým křikem. Jak poznamenal Rudi s líným úšklebkem, poskytovala jisté služby pánu domu. To bylo sice do té míry v pořádku, ale nesmělo to mít takové zřejmé následky. Paní domu pobouření prožívala s gustem, ale strpěla, aby Máry odešla s docela slušným odškodným. Vojtěchovi bylo Máry líto, ale když večer uléhal, chopila se jeho představivost příčin jejího vyhnání – a odtud klouzala do neurčitých fantazií o tom tajuplném světě pohlaví, který v něm vyvolával dychtivost...

Vojtěch znovu začal myslet na dům na vršku. Zlatá kůrčička, křupající mezi zuby, mladá Italka, odkládající dýmku... Ta představa ho zaujala natolik, že se při střídání služby bezděčně vztyčil v zákopu a kulometná dávka mu smetla čapku s hlavy. Vyděsilo ho to tak, že dlouho nepomyslel na nějaké pokušení.

* * *

Zas ubíhaly týdny. Nic se tu nedělo, ale hrozba byla stále blízko. Z nečinnosti, která jim tu byla vnucena, a zjevné absurdity jejich úkolu začali trochu bláznit. Stalo se, že voják, který šel do týlu pro proviant, najednou zapomněl na opatrnost a vztyčil se v zákopu. Okamžitě ho zabila kulometná dávka. Jeho kamarád, v šoku nad tou náhlou smrtí, vyskočil ze zákopu a řval nadávky. Zastřelili ho také.

Po tomto incidentu, který všemi otrásl, se vrátil znovu holý strach. Jenomže zase se nic nedělo, dokonce i ta pravidelná střelba večer prořídla a děla byla slyšet jenom z velké dálky. Už několik dní ani nepřišel nikdo ze štábu vyzvednout jejich zprávy z odposlechu. Znamenalo to, že už válka končí? Nikdo nevěděl.

Jednoho dne ho Hayek zase vzal do té své jeskyně, vyhloubené v boku zákopu a zakryté houní, aby tam bylo možno svítit petrolejkou.

„To je ta cesta,“ ukázal mu mapu. „Musíš jít tady touhle roklí, pak korytem potoka a lesíkem. Pak přijde holá louka, tam ho dostali. Na druhé straně jsou zas stromy a když se mezi nimi vydáš proti svahu na východ, dojdeš bezpečně ke statku.“

„Já?“

„Asi ti to nedá. Já tě tam neposílám, dokonce ti to zakazuji jako velitel. Ale když mi přineseš půlku té polenty, určitě ji neodmítnu.“

Seděli chvíli mlčky, zabráněni do představ. Měsíce jednotvárného života na této výspě, kde pro zcela nesmyslnou činnost denně riskovali životy, je trochu vychýlily: zlatá kůrka polenty, o jiných věcech nemluvě, už zcela ovládala jejich sny.

Příští dny strávil v divném rozpoložení. Při představě, že by se té bláznivé cesty odvážil, jím lomcovala úzkost. Riskovat život pro představu lákavého sousta... Byl přece rozumný, matka ho za to často chválila. Jenomže to už bylo dávno, bylo mu skoro devatenáct, cítil se teď jako muž. Kdykoliv zachytil Hayekův pohled, zdálo se mu, že v něm vidí poťouchlé světélko. Myslí si, že se bojím, říká si, že jsem moc velký srab na to, abych se téhle věci odvážil. Hádal se s ním, dokonce prosil, aby od něho nic takového nechtěl – to všechno jenom v představách, protože Hayek o tom znovu nepromluvil: jenom se díval tím svým zvláštním způsobem... Pak se Vojtěch najednou začal nějak ještě více bát: ne toho, co se právě dělo, ale toho, co se chystal udělat.

A tak, po dvou bezesných nocích, jednou za soumraku vyrazil. Bylo to přesně tak, jak Hayek předpovídal: napřed roklo, pak koryto vyschlého potoka a za ním lesík. Na jeho kraji se spustil na břicho a plazil se přes louku. Ke všemu vyšel měsíc, cítil se na té loučce nahý a bezbranný. Nic se však nestalo a tak se nakonec dostal až ke statku. Zabušil na dveře.

„Otevřete, přítel!“

Dveře se za chvíli pootevřely, ve tmě zahlédl odlesk bělma očí.

„*Mama mia, il soldato!*“

„*Sono...* jak se řekne...*amico*, přítel!“

Chytila ho za ruku a vtáhla do síně. V přítmí se zaleskly její zuby.

„Tiše,“ zašeptala a vedla ho dál.

Ve světnici byla tma, narudlá zář z kamen. Dovedla ho až tam, kde bylo trošku vidět, a tam si ho pozorně prohlédla.

„*Il soldatino*, vojáček,“ řekla s tichým smíchem, který jí stoupal až odněkud z hrudi.

„Ještě chlapec. Kolikpak mu asi je?“

Jenom se dohadoval smyslu jejích slov, mluvila zřejmě místním dialektem a on ani spisovný jazyk moc neovládal. Ale ten smích mu tělem, ještě celým ztuhlým úzkostí, prochvěl až někam do slabin. Horečně přemýšlet, jak se správně řekne devatenáct. Nakonec to vykotal.

„Copak mi neseš?“

Sáhl do kapsy a podal jí dva balíčky tabáku.

„Tabák! A co za to chceš?“

„Polentu...“

„Jenom polentu? Nebo ještě něco?“

Vojtěch polkl.

„To chvíli trvá,“ usmála se a začala se rozhlížet po kuchyni.

Díval se, jak nabírá z velikého hrnce, kde zřejmě měla kukuřici stále namočenou, jak přidává mouku a ještě řadu dalších přísad, jak staví hrnec na plotnu, pomalu míchá kaši. Z jejích pohybů sálala klidná rytmická jistota. Na chvíli zapomněl na válku, na nebezpečí, které všude kolem číhalo. Bylo mu najednou, jako by se vrátil domů – ne do skutečného domova, kde klid stále rozrývaly scény s jeho otcem, ale do jakéhosi domovského archetypu, který asi dřímá v duši každého dítěte.

Patrně na chvíli usnul, protože když s trhnutím ucítil její ruku na šíji, nevěděl hned, kde je. Sklonila se nad ním a otřela se tvář o jeho tvář.

„Teď se to bude péct... tak máme čas.“

Ustoupila o několik kroků a pak se před ním několika pohyby svlékla. Úplně ho to vyděsilo, chtěl říct, že nic takového nežádal, ale hrdlo mu vyschlo a nemohl si vybavit jedině